Sosyal Bilgiler
5. Sınıf
Bütçemi Planlıyorum!

SB.5.5.2

Kazanım:
Tüketim alışkanlıklarını sorgular, bütçe planı yapar.

Hazırlayan: Engin Demirci

BÜTÇE YAPMAK NEDEN ÖNEMLİDİR?

Paramızı planlayarak kullanırsak ihtiyaçlarımızı daha kolay karşılayabiliriz.

Ahmet'in Hikâyesi

Ahmet'in elinde 100 TL var. Okul çıkışında gördüğü yiyecekleri ve ilgisini çeken küçük oyuncağı almak istiyor. Harcamalarını önceden düşünmediği için parasının tamamını kısa sürede harcıyor. Daha sonra almak istediği bir kitap için parası kalmadığını fark ediyor.

Ayşe'nin Hikâyesi

Ayşe'nin de 100 TL'si var. Önce neye ihtiyacı olduğunu düşünüyor. Alışveriş yapmadan önce bir liste hazırlıyor. Parasının bir bölümünü ihtiyaçları için kullanıyor, kalanını daha sonra gerçekleştirmek istediği bir hedef için ayırıyor.

NE ÖĞRENDİK?

- Plansız harcama, daha sonra ihtiyaç duyduğumuz şeyleri almamızı zorlaştırabilir.
- Planlı harcama, paramızı önceliklerimize göre kullanmamıza yardımcı olur.
- Bütçe, gelir ve giderlerimizi düzenlememizi sağlar.
- Bütçe yaparken ihtiyaçlarımızı, isteklerimizi ve gelecekteki hedeflerimizi düşünürüz.

ÖNEMLİ BİLGİ

BÜTÇE: Sahip olduğumuz para ve diğer kaynakları ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi karşılamak için planlı kullanmamızı sağlayan bir yol haritasıdır.

Düşün ve Cevapla

Senin 100 TL'n olsaydı, tamamını hemen harcar mıydın, yoksa bir bölümünü daha sonra kullanmak için ayırır mıydın? Neden?

.....

.....

KAYNAKLARIMIZ SINIRLIDIR

İsteklerimiz çok, sahip olduğumuz kaynaklar ise sınırlıdır.

1. BÖLÜM: KAYNAK NE DEMEKTİR?

Günlük yaşamımızda ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi karşılamak için çeşitli kaynaklardan yararlanırız. Para, zaman, enerji, su ve doğal kaynaklar bunlardan bazılarıdır.

2. BÖLÜM: NEDEN PLANLAMA YAPMALIYIZ?

Her istediğimizi aynı anda gerçekleştiremeyebiliriz.
Bu nedenle önceliklerimizi belirlemeli ve kaynaklarımızı dikkatli kullanmalıyız.

3. BÖLÜM: GÜNLÜK YAŞAMDAN ÖRNEK

Ayşe'nin 100 TL'si var. Hem bir kitap hem de oyuncak almak istiyor. Ancak ikisini birden alacak kadar parası yok. Önce hangisine ihtiyacı olduğunu düşünüyor ve bütçesine uygun bir seçim yapıyor.

4. BÖLÜM: UNUTMA!

Kaynaklarımızı planlı kullanmak, hem bugünkü ihtiyaçlarımızı karşılamamıza hem de gelecekteki hedeflerimize ulaşmamıza yardımcı olur.

Düşün ve Cevapla

Bir gün içinde hem ders çalışmak, hem oyun oynamak hem de dinlenmek istiyorsun. Zamanını nasıl planlarsın?

.....

.....

İHTİYAÇLARIMIZ VE İSTEKLERİMİZ

Her istediğimiz ihtiyaç değildir. Önceliklerimizi belirlemeliyiz!

1. BÖLÜM: İHTİYAÇ NEDİR?

Yaşamımızı sürdürebilmek, sağlığımızı korumak ve günlük görevlerimizi yerine getirebilmek için karşılamamız gereken gereksinimlere ihtiyaç denir.

- **Beslenme**

- **Barınma**

- **Sağlık**

- **Mevsime Uygun Giysi**

- **Eğitim**

2. BÖLÜM: İSTEK NEDİR?

Yaşamımızı için zorunlu olmayan ancak sahip olmaktan veya yapmaktan hoşlandığımız şeylere istek denir.

- **Yeni Bir Oyuncak**

- **Oyun Konsolu**

- **Marka Tercihi Nedeniyle Yeni Kıyafet**

- **İhtiyaç Olmadığı Hâlde Alınmak İstenen Aksesuar**

- **Eğlence Amaçlı Ürünler**

3. BÖLÜM: KARŞILAŞTIRALIM

İHTİYAÇLAR

- Açlığımızı gidermek için beslenmek
- Soğuk havada mont giymek
- Hastalandığımızda tedavi olmak
- Eğitim için gerekli araçları kullanmak

İSTEKLER

- İşe yarayan oyuncağımız varken yenisini almak istemek
- İhtiyaç olmadığı hâlde sırf markası için kıyafet istemek
- Sahip olduğumuz telefon çalışırken yeni modelini istemek

4. BÖLÜM: HER ZAMAN AYNI MI?

Bir kitap, okul ödevimiz için gerekiyorsa ihtiyaç olabilir. Ancak yalnızca eğlence amacıyla almak istediğimiz başka bir kitap, bütçemizdeki önceliklere göre istek olabilir.

Eski ayakkabımız yıpranıp kullanılamaz hâle geldiyse yeni ayakkabı ihtiyaçtır. Ancak sağlam ayakkabımız varken yalnızca modası değiştiği için yenisini istemek istek olabilir.

5. BÖLÜM: KENDİNİ DENE

1. Kışın soğuk havada mont almak:

.....

2. Çalışan bisikletinin yanına yeni bir bisiklet istemek:

.....

3. Okul için gerekli defter almak:

.....

UNUTMA!

Bir şeyin ihtiyaç mı, istek mi olduğu kişinin koşullarına ve içinde bulunduğu duruma göre değişebilir. Bütçe yaparken önce ihtiyaçlarımızı düşünmeliyiz.

ÖNCELİKLERİMİ BELİRLİYORUM

Paramızı kullanırken önce neye ihtiyacımız olduğunu düşünmeliyiz.

1. BÖLÜM: HER ŞEYİ AYNI ANDA ALABİLİR MİYİZ?

Paramız sınırlı olduğu için bütün ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi aynı anda karşılayamayabiliriz. Bu nedenle seçim yaparken önceliklerimizi belirlemeliyiz.

2. BÖLÜM: ÖNCELİK MERDİVENİ

3 İSTEKLER	Yeni oyuncak, gereksiz aksesuar, yalnızca moda olduğu için istenen ürünler.
2 DİĞER İHTİYAÇLAR	Mevsime uygun kıyafet, okul araç gereçleri ve koşullara göre gerekli olabilecek diğer ihtiyaçlar.
1 ÖNCELİKLİ İHTİYAÇLAR	Günlük yaşamımız için gerekli olan beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi ihtiyaçlar.

3. BÖLÜM: ALIŞVERİŞ ÖNCESİ 4 SORU

- Buna gerçekten ihtiyacım var mı?
- Evde veya elimde benzeri var mı?
- Bu ürünü şimdi almak zorunda mıyım?
- Bütçem bu alışveriş için yeterli mi?

4. BÖLÜM: ZEYNEP'İN SEÇİMİ

Zeynep'in 200 TL'si var. Okul için gerekli bir deftere ihtiyacı var. Ayrıca çok beğendiği bir Oyuncak da almak istiyor. Defterin fiyatı 60 TL, oyuncağın fiyatı 180 TL. Zeynep önce defterini almayı tercih ediyor. Kalan parasını daha sonra değerlendirmek üzere ayırıyor.

5. BÖLÜM: SEN OLSAYDIN NE YAPARDIN?

Senin 150 TL'nl var. Okul için gerekli bir kaleme 40 TL, istediğin bir oyuncağa 130 TL gerekiyor. Nasıl bir karar verirdin? Neden?

.....

.....

.....

UNUTMA!

Bilinçli tüketici, alışveriş yapmadan önce ihtiyaçlarını, bütçesini ve seçeneklerini değerlendirir.

AYNI ÜRÜN, FARKLI DURUMLAR!

Bir ürünün ihtiyaç veya istek olması koşullarımıza göre değişebilir.

1. BÖLÜM: AYAKKABI ÖRNEĞİ

DURUM 1 – İHTİYAÇ

Ali'nin ayakkabıları yırtılmış ve artık kullanılamaz hâle gelmiştir. Yeni bir ayakkabıya ihtiyacı vardır.

DURUM 2 – İSTEK

Ece'nin ayakkabıları sağlam ve kullanılabilir durumdadır. Ancak arkadaşında gördüğü yeni model ayakkabıyı çok beğenmiştir.

2. BÖLÜM: KİTAP ÖRNEĞİ

DURUM 1 – İHTİYAÇ

Can'ın okul ödevi için kullanması gereken bir kitaba ihtiyacı vardır.

DURUM 2 – İSTEK

Can'ın evinde okuyabileceği birçok kitap vardır. Ancak yeni çıkan başka bir kitabı da almak istemektedir.

3. BÖLÜM: TELEFON ÖRNEĞİ

DURUM 1 – İHTİYAÇ

Derya'nın telefonu bozulmuş ve artık kullanılamaz durumdadır. Ailesiyle iletişim kurabilmek için yeni bir telefona ihtiyacı vardır.

DURUM 2 – İSTEK

Emre'nin telefonu çalışmaktadır. Ancak daha yeni model bir telefon istemektedir.

4. BÖLÜM: HANGİSİ İHTİYAÇ, HANGİSİ İSTEK?

1. Soğuk havada montu olmayan bir öğrencinin mont alması.

.....

2. Sağlam çantası bulunan bir öğrencinin sırf rengini beğenmediği için yeni çanta istemesi.

.....

3. Okul için gerekli defteri biten öğrencinin yeni defter alması.

.....

5. BÖLÜM: ÖNEMLİ BİLGİ

Bir ürünün ihtiyaç mı, istek mi olduğunu belirlerken kişinin koşullarını, elindeki ürünleri ve o ürüne ne kadar ihtiyaç duyduğunu değerlendirmeliyiz.

GELİRLERİMİZİ TANIYALIM

Gelir, ihtiyaçlarımızı karşılamak için sahip olduğumuz ekonomik kaynaklardandır.

1. BÖLÜM: GELİR NEDİR?

Kişilerin veya ailelerin belirli bir dönemde elde ettikleri para ve ekonomik kazançlara **gelir** denir.

2. BÖLÜM: AİLEMİZİN GELİR KAYNAKLARI

MAAŞ
Çalışanların yaptıkları iş karşılığında düzenli olarak aldıkları ücret.

EMEKLİ AYLIĞI
Emeklilerin belirli koşullarda aldıkları aylık ödeme.

KİRA GELİRİ
Bir ev veya iş yerinin kiraya verilmesiyle elde edilen gelir.

TARIMSAL GELİR
Çiftçilerin ürün yetiştirip satarak elde ettiği kazanç.

TİCARİ GELİR
Esnaf ve işletmelerin satışlarından elde ettikleri kazanç.

DİĞER GELİRLER
Ailenin koşullarına göre elde edilebilen farklı ekonomik kazançlar.

3. BÖLÜM: GELİR HER ZAMAN AYNI MİDİR?

Bazı gelirler düzenli aralıklarla elde edilir. Bazıları ise yapılan işe, mevsime veya satış miktarına göre değişebilir.

DÜZENLİ GELİRE ÖRNEK

Maaş ve emekli aylığı.

DEĞİŞEBİLEN GELİRE ÖRNEK

Çiftçinin ürün satışından veya esnafın satışlarından elde ettiği kazanç.

4. BÖLÜM: ÖĞRENCİLERİN GELİR KAYNAKLARI

Öğrencilerin de bazı durumlarda harçlık, bayram harçlığı veya hediye olarak para gibi kaynakları olabilir. Bunları planlı kullanmaları önemlidir.

5. BÖLÜM: KÜÇÜK BİR SORU

Bir çiftçi yetiştirdiği domatesleri satarak para kazanıyor. Bu para hangi gelir türüne örnektir?

.....

UNUTMA!

Gelirlerimizi bilmek, bütçemizi doğru hazırlamanın ilk adımıdır.

GİDERLERİMİZİ TANIYALIM

İhtiyaçlarımızı ve isteklerimizi karşılamak için yaptığımız harcamalar giderlerimizi oluşturur.

1. BÖLÜM: GİDER NEDİR?

Kişilerin veya ailelerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak amacıyla yaptıkları para harcamalarına **gider** denir.

2. BÖLÜM: AİLEMİZİN GİDERLERİ

BESLENME
Ekmek, sebze, meyve ve diğer gıda alışverişleri.

BARINMA
Kira, evin bakım ve onarım giderleri.

FATURALAR
Su, elektrik, doğal gaz ve iletişim ödemeleri.

ULAŞIM
Otobüs bileti, yakıt ve ulaşım masrafları.

EĞİTİM
Defter, kalem, kitap ve okul ihtiyaçları.

SAĞLIK
İlaç, muayene ve sağlık ihtiyaçları.

3. BÖLÜM: GİDERLERİMİZ AYNI DEĞİLDİR

ZORUNLU GİDERLER
Beslenme, barınma, sağlık, eğitim ve temel faturalar.

İSTEĞE BAĞLI HARCAMALAR
İhtiyaç olmadığı hâlde alınan oyuncaklar, aksesuarlar ve benzeri ürünler.

Aileler bütçelerini hazırlarken zorunlu giderlerine öncelik vermelidir. Diğer harcamalarını ise kalan kaynaklarına göre değerlendirmelidir.

4. BÖLÜM: ÖRNEK BİR AİLE BÜTÇESİ

Gider Kalemi	Tutar
Beslenme	8.000 TL
Barınma	7.000 TL
Faturalar	2.000 TL
Ulaşım	2.000 TL
Eğitim ve sağlık	1.000 TL
TOPLAM GİDER	**20.000 TL**

(Bu tablo örnektir.)

5. BÖLÜM: DÜŞÜN VE CEVAPLA

Bir aile alışveriş yaparken önce hangi giderlerini karşılamalıdır? Neden?

.....

.....

UNUTMA!

Giderlerimizi bilmek, paramızı nereye harcadığımızı görmemizi ve bütçemizi daha iyi planlamamızı sağlar.

BÜTÇE NEDİR?

Gelirlerimizi ve giderlerimizi planlı bir şekilde düzenleyelim!

1. BÖLÜM: BÜTÇEYİ TANIYALIM

Bütçe, belirli bir dönemde elde edeceğimiz gelirleri ve yapacağımız giderleri önceden planlamamızı sağlayan bir çizelgedir.

2. BÖLÜM: BÜTÇENİN TEMEL UNSURLARI

GELİR

- Maaş
- Harçlık
- Emekli aylığı
- Ürün satışından elde edilen kazanç

GİDER

- Beslenme
- Barınma
- Faturalar
- Eğitim
- Ulaşım

3. BÖLÜM: BÜTÇE NASIL ÇALIŞIR?

GELİRLERİMİZ

↓

GİDERLERİMİZİ PLANLARIZ

↓

ÖNCELİKLERİMİZİ BELİRLERİZ

↓

KALAN PARAMIZI DEĞERLENDİRİRİZ

4. BÖLÜM: ÖRNEK BİR BÜTÇE

GELİR	PLANLANAN HARCAMALAR
Aylık harçlık: 500 TL	Okul ihtiyaçları : 150 TL Ulaşım : 100 TL Diğer harcamalar : 100 TL
TOPLAM HARCAMA	350 TL
BİRİKİM İÇİN AYRILAN	150 TL

500 TL GELİR – 350 TL HARCAMA =

150 TL KALAN PARA

Ayırdığımız 150 TL, gelecekteki hedeflerimiz için kullanabileceğimiz birikim tutarıdır. Birikim, harcama kalemi değildir; gelirden harcanmayıp ayrılan paradır.

5. BÖLÜM: UNUTMA!

Bütçe yalnızca ne kadar para kazandığımızı değil, paramızı nasıl ve hangi önceliklerle kullandığımızı da gösterir.

6. BÖLÜM: DÜŞÜN VE CEVAPLA

500 TL geliri olan bir öğrenci 400 TL harcarsa geriye kaç TL kalır?

İşlem: .....

Cevap: .....

BÜTÇEMDE DENGEYİ SAĞLIYORUM

Gelirlerimiz ve giderlerimiz arasındaki ilişki bütçemizin durumunu belirler.

1. BÖLÜM: DENGELİ BÜTÇE

Gelirlerimizin giderlerimize eşit olduğu bütçeye dengeli bütçe denir.

Örnek:

Gelir: 1.000 TL
Gider: 1.000 TL
✅ Sonuç: Gelir ve gider eşittir.

2. BÖLÜM: BÜTÇE FAZLASI

Gelirlerimizin giderlerimizden fazla olduğu durumda bütçe fazlası oluşur. Kalan para gelecekteki ihtiyaçlarımız veya hedeflerimiz için ayrılabilir.

Örnek:

Gelir: 1.000 TL
Gider: 700 TL
Kalan: 300 TL

3. BÖLÜM: BÜTÇE AÇIĞI

Giderlerimizin gelirlerimizden fazla olduğu durumda bütçe açığı oluşur. Böyle bir durumda harcamalarımızı yeniden değerlendirmemiz ve gereksiz giderleri azaltmamız gerekir.

Örnek:

Gelir: 1.000 TL
Gider: 1.200 TL
Açık: 200 TL

4. BÖLÜM: ÜÇ DURUMU KARŞILAŞTIRALIM

Bütçe Durumu	Gelir	Gider
Dengeli	1.000 TL	1.000 TL
Fazla Veren	1.000 TL	700 TL
Açık Veren	1.000 TL	1.200 TL

5. BÖLÜM: SEN HESAPLA!

1. Geliri 800 TL, gideri 600 TL olan bir bütçede ne kadar para kalır?

.....
.....
.....

2. Geliri 900 TL, gideri 900 TL olan bütçe hangi durumdadır?

.....
.....
.....

3. Geliri 700 TL, gideri 850 TL olan bütçede kaç TL açık vardır?

.....
.....
.....

UNUTMA!

Bütçemizi düzenli olarak kontrol etmek, gelir ve giderlerimizi dengelememize yardımcı olur.

BÜTÇEMİ NASIL HAZIRLARIM?

Planlı bir bütçe hazırlamak için bu adımları izleyebilirim.

1. BÖLÜM: 6 ADIMDA BÜTÇE HAZIRLIYORUM

1 GELİRİMİ BELİRLİYORUM

Elimdeki para ve belirli dönemde elde edeceğim gelirleri hesaplarım.

2 İHTİYAÇLARIMI BELİRLİYORUM

Öncelikle karşılamam gereken ihtiyaçları listelerim.

3 GİDERLERİMİ PLANLIYORUM

Yapacağım harcamaları belirler, fiyatlarını araştırırım.

4 ÖNCELİKLERİMİ SIRALIYORUM

İhtiyaçlarımı isteklerimden ayırır, önemli olanlara öncelik veririm.

5 BİRİKİMİMİ AYIRIYORUM

Gelecekteki hedeflerim için bütçem elverdiği ölçüde para ayırırım.

6 BÜTÇEMİ KONTROL EDİYORUM

Planladığım harcamalarla gerçek harcamalarımı karşılaştırır, gerektiğinde planımı güncellerim.

2. BÖLÜM: BÜTÇE HAZIRLARKEN UNUTMA!

- Gelirimden fazla harcama yapmamaya dikkat ederim.
- Önce ihtiyaçlarımı karşılarım.
- Alışveriş öncesinde fiyatları karşılaştırırım.
- Harcamalarımı düzenli olarak takip ederim.

3. BÖLÜM: SIRA SENDE!

Bir haftalık harçlığını planlamak istiyorsun. Bütçe hazırlamaya hangi adımla başlarsın?

.....

.....

.....

UNUTMA!

İyi bir bütçe, yalnızca para ayırmak değil; kaynaklarımızı bilinçli ve planlı kullanmaktır.

ÖRNEK BİR BÜTÇEYİ İNCELİYORUM

Gelirimi planlıyor, harcamalarımı dengeliyorum!

1. Ahmet'in aylık bütçesi

Ahmet'in bir ay boyunca kullanabileceği 600 TL'si var.
Bu parayı ihtiyaçlarına göre planlıyor.

Bütçe kalemi	Tutar
Gelir	600 TL
Ulaşım	150 TL
Sosyal ve kültürel etkinlikler	100 TL
Kişisel ihtiyaçlar	110 TL
Diğer planlı harcamalar	90 TL
Toplam gider	**450 TL**
Birikim için ayrılan	150 TL

2. Hesaplayalım!

600 TL – 450 TL = **150 TL**

Ahmet bu 150 TL'yi birikim hedefi için ayırıyor.

Birikim, gider değildir. Gelirden planlanan giderler çıkarıldıktan sonra kalan paranın gelecekte kullanmak üzere ayrılmasıdır.

3. Bütçemi yorumluyorum

Gelir

Bütçeme giren para.

Gider

İhtiyaçlarım ve planlarım için harcadığım para.

Birikim

Gelecekteki hedeflerim için ayırdığım para.

4. Şimdi sıra sende!

Ahmet'in bütçesini inceleyerek aşağıdaki soruları cevapla.

1. Ahmet'in aylık geliri kaç TL'dir? .....
2. Toplam gideri kaç TL'dir? .....
3. Birikim için kaç TL ayırmıştır? .....
4. Ahmet'in giderleri 500 TL olsaydı birikime kaç TL kalırdı? .....

ALIŞVERİŞTE AKILLI SEÇİMLER YAPIYORUM

Alışverişten önce düşün, karşılaştır, karar ver!

1. Alışverişte nelere dikkat etmeliyim?

Fiyat
Aynı ürünün farklı yerlerdeki fiyatlarını karşılaştır.

Miktar
Ürünün gramajına veya adedine dikkat et.

Kalite
Ürünün sağlamlığını ve kullanım süresini değerlendir.

İhtiyaç
Gerçekten ihtiyacım olup olmadığını düşün.

2. Aynı ürün, farklı fiyatlar!

A Market	B Market
45 TL	38 TL

B Market daha uygun fiyatlı!

Aynı özelliklere sahip ürünlerde fiyat karşılaştırması yapmak bütçemizi korumamıza yardımcı olur.

3. Her ucuz ürün iyi bir seçim midir?

1. Çanta
250 TL
Dayanıklı ve uzun süre kullanılabilir.

2. Çanta
180 TL
Daha ucuz ancak dikişleri zayıf.

Akıllı alışveriş yalnızca en ucuz ürünü seçmek değildir. Fiyatı, kaliteyi ve ihtiyacımızı birlikte değerlendirmeliyiz.

4. Alışverişten önce kendime soruyorum!

1. Bu ürüne gerçekten ihtiyacım var mı?
2. Fiyatını başka ürünlerle karşılaştırdım mı?
3. Kalitesi ve miktarı uygun mu?
4. Bu alışveriş bütçemi zorlar mı?

5. Düşün ve cevapla!

Ayşe, 100 TL bütçeyle bir defter almak istiyor. İki seçenekle karşılaşıyor:

İki defterin özellikleri ve kalitesi aynı olduğuna göre Ayşe hangi ürünü tercih etmelidir? Neden?

.....

.....

İSRAF ETMEDEN TASARRUF EDİYORUM

Kaynaklarımızı koruyalım, geleceğimizi düşünelim!

1. İsraf nedir?

İsraf, sahip olduğumuz kaynakları gereksiz yere tüketmek veya kullanabileceğimiz şeyleri boşa harcamaktır.

İsraf

Tasarruf

2. Günlük yaşamda nasıl tasarruf ederim?

Su

Diş fırçalarken musluğu kapatırım.

Elektrik

Kullanmadığım odanın ışığını söndürürüm.

Yiyecek

Tüketebileceğim kadar yemek alırım.

Kâğıt

Kâğıdın iki yüzünü de kullanırım.

Zaman

Günlük işlerimi planlı yaparım.

3. Tasarruf neden önemlidir?

Kaynaklarımızın tükenmesini yavaşlatmaya yardımcı olur.

Aile bütçemizin korunmasına katkı sağlar.

Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir çevre bırakmamıza yardımcı olur.

4. Doğru mu, Yanlış mı?

1. Diş fırçalarken musluğu açık bırakmak tasarruflu bir davranıştır. ( )
2. İhtiyacımız kadar yiyecek almak israfı azaltır. ( )
3. Kullanmadığımız elektrikli araçları kapatmak kaynakları korumaya yardımcı olur. ( )

5. Benim tasarruf sözüm

Ben bundan sonra israfı önlemek için .....

..... yapacağım.

BİLİNÇLİ TÜKETİCİYİM

Haklarımı biliyor, sorumluluklarımı yerine getiriyorum!

1. Bilinçli tüketici kimdir?

Bilinçli tüketici, satın aldığı ürün ve hizmetlerle ilgili haklarını bilen, ihtiyaçlarını gözeten ve alışverişlerinde dikkatli davranan kişidir.

2. Tüketici olarak haklarım

Güvenli ürün

Sağlığımıza ve güvenliğimize zarar vermeyecek ürünleri tercih etme hakkı.

Doğru bilgilendirilme

Ürünün özellikleri, fiyatı ve kullanım bilgileri hakkında doğru bilgi alma hakkı.

Ayıplı mal karşısında haklar

Kusurlu ürünlerde kanunun tanıdığı seçimlik haklardan yararlanma hakkı.

Şikâyet ve başvuru

Tüketici sorunlarında ilgili kurumlara başvurabilme hakkı.

3. Sorumluluklarımı biliyorum

Ürünleri kullanma talimatlarına uygun kullanırım.

Alışverişte fiş veya faturamı alır, saklarım.

Ürünleri dikkatli kullanır, israftan kaçınırım.

Bir sorun yaşadığımda ailemden destek alarak hakkımı ararım.

4. Karşılaştığım durumda ne yapmalıyım?

1. Üründeki sorunu fark eder.
2. Fişini veya faturasını ailesiyle birlikte kontrol eder.
3. Satıcıyla iletişime geçerek yasal hakları konusunda bilgi alır.

Tüketici haklarımızı bilmek, alışverişte karşılaştığımız sorunları doğru yollarla çözmemize yardımcı olur.

5. Öğrendiklerimi uyguluyorum

1. Kusurlu bir ürün aldığımda hakkımı arayabilirim. ○
2. Alışveriş fişini gereksiz bir kâğıt olarak görüp hemen atmalıyım. ○
3. Ürünün kullanım talimatlarını okumak bilinçli tüketici davranışıdır. ○
4. Bir sorun yaşadığımda ailemden destek alabilirim. ○

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

Bir ürün bize ulaşana kadar neler yaşanır?

1. Üretim Nedir?

Üretim: İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmet meydana getirmesidir.

2. Dağıtım Nedir?

Dağıtım: Üretilen mal ve hizmetlerin tüketicilere ulaştırılmasıdır.

3. Tüketim Nedir?

Tüketim: İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmetlerden yararlanmasıdır.

4. Bir Ürünün Yolculuğu

ÜRETİM

Çiftçi buğday yetiştirir.

DAĞITIM

Değirmende buğday un hâline getirilir, fırıncı ekmek üretir. Ekmek markete ulaştırılır.

TÜKETİM

Tüketici ekmeği satın alır ve kullanır.

5. Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki örneklerde hangi ekonomik faaliyetin olduğunu işaretle.

	Çiftçinin domates yetiştirmesi:	☐ Üretim	☐ Dağıtım	☐ Tüketim
	Kamyonun ürünleri markete götürmesi:	☐ Üretim	☐ Dağıtım	☐ Tüketim
	Bir ailenin pazardan elma satın alıp yemesi:	☐ Üretim	☐ Dağıtım	☐ Tüketim

6. Düşün ve Cevapla

Bir ürünün tüketiciye ulaşabilmesi için üretim ve dağıtım faaliyetleri neden önemlidir?

.....

.....

.....

.....

ÜRETİCİ VE TÜKETİCİ BİRBİRİNE İHTİYAÇ DUYAR

Üreten insanlar, ihtiyaçlarını karşılayan tüketiciler!

1. Üretici Kimdir?

Üretici: İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal veya hizmet üreten kişidir.

Çiftçi (Sebze yetiştirir.)

Fırıncı (Ekmek üretir.)

Marangoz (Mobilya yapar.)

Terzi (Giysi diker.)

2. Tüketici Kimdir?

Tüketici: İhtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmetlerden yararlanan kişidir.

Pazardan sebze alan aile.

Terzide kıyafet diktiren kişi.

Marangozdan masa satın alan öğrenci ve ailesi.

3. Aralarındaki İlişki Nasıl İşler?

- Üretici, mal veya hizmet sunar.
- Tüketici, ihtiyaçlarını karşılamak için bunlardan yararlanır.
- Tüketicilerin ihtiyaçları ve tercihleri, üretim kararlarını etkileyebilir.

4. Günlük Yaşamdan Bir Örnek

Çiftçi ürettiği domatesleri satarak gelir elde eder. Tüketiciler ise ihtiyaç duydukları domatesi satın alarak ihtiyaçlarını karşılar.

5. Düşünelim ve Eşleştirelim

Çiftçi	Ekmek üretir.
Fırıncı	Sebze yetiştirir.
Marangoz	Masa ve sandalye yapar.
Aile	Ürünleri ihtiyaçları için satın alır.

6. Düşün ve Cevapla

Bir toplumda üreticiler olmasaydı günlük yaşamımız nasıl etkilenirdi?

.....

.....

.....

.....

YERLİ ÜRETİM, GÜÇLÜ EKONOMİ

Ülkemizde üretilen değerleri tanıyalım!

1. Yerli üretim nedir?

Yerli üretim: Bir ülkede, o ülkenin üreticileri ve işletmeleri tarafından gerçekleştirilen üretim faaliyetleridir.

Ülkemizde tarım, hayvancılık, sanayi ve teknoloji gibi birçok alanda üretim yapılır.

2. Ülkemizde neler üretiliyor?

Tarım	Hayvancılık	Sanayi	Teknoloji
Buğday, fındık, kayısı, zeytin ve pamuk.	Süt, peynir, yumurta ve et.	Otomobil, tekstil ürünleri, beyaz eşya ve makineler.	Elektronik ürünler, yazılımlar ve çeşitli teknolojik araçlar.

3. Yerli üretim neden önemlidir?

- Üreticilerin çalışmalarını destekler.
- Ülkemizde ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlar.
- Yeni iş alanlarının oluşmasına yardımcı olur.
- Ülkemizin üretim gücünü artırır.

4. Yerel ürünlerimizi tanıyalım

5. Öğrendiklerimi uyguluyorum

Aşağıdaki ürünleri ait oldukları üretim alanlarıyla eşleştirelim.

Kayısı	Tarım
Süt	Hayvancılık
Otomobil	Sanayi
Yazılım	Teknoloji

6. Düşün ve Cevapla

Yaşadığımız yerde üretilen bir ürünü tanıt. Bu ürünün üreticilere ve ülke ekonomisine nasıl katkı sağladığını açıkla.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19. EKONOMİK KARARLARIMIZIN SONUÇLARI

Her kararımızın bir sonucu vardır!

1. Ekonomik kararlarımız kimi etkiler?

Ekonomik kararlarımız yalnızca bizi değil, ailemizi, üreticileri, çalışanları ve yaşadığımız toplumu da etkileyebilir.

Birey

İhtiyaçlarına uygun karar verir.

Aile

Aile bütçesini ve ortak ihtiyaçları gözetir.

Toplum

Üretim, alışveriş ve ekonomik dayanışmadan etkilenir.

2. Karar ve sonuç

Örnek 1 – Okul Kantini

Ahmet her gün ihtiyacından fazla yiyecek alıp bir kısmını çöpe atıyor. Daha sonra yiyebileceği kadar yiyecek almaya karar veriyor.

→ **Sonuç:** Yiyecek israfı azalıyor.

Örnek 2 – Yerel Üretici

Ayşe ailesiyle pazardan mevsiminde yetiştirilen yerel ürünleri satın alıyor.

→ **Sonuç:** Aile ihtiyaçlarını karşılıyor, yerel üreticinin ürünlerine alıcı bulmasına katkı sağlanıyor.

Örnek 3 – Ortak Kullanım

Zeynep okulda kullanılan kâğıtların iki yüzünün de değerlendirilmesini öneriyor.

→ **Sonuç:** Kâğıt tüketimi azalıyor ve kaynakların korunmasına katkı sağlanıyor.

3. Sen olsaydın ne yapardın?

Bir arkadaşın kullanabileceği durumda olan eşyasını hemen atmak istiyor. Ona nasıl bir öneride bulunurdun?

.....

.....

.....

.....

.....

Mahallendeki bir üretici ürünlerini satmakta zorlanıyor. Ürünlerini tanıtmasına nasıl yardımcı olabilirsin?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Kararların sonuçlarını eşleştir

İhtiyacım kadar yiyecek almak.	İsrafı azaltmak.
Yerel üreticiden alışveriş yapmak.	Yerel üretime katkı sağlamak.
Kullanılabilir eşyaları yeniden değerlendirmek.	Kaynakları korumak.

5. Benim ekonomik kararım

Aldığım ekonomik kararların sonuçlarını düşünerek hareket edeceğim.

Bundan sonra .....
yaparak çevreme ve aileme katkı sağlayacağım.

.....

20. KENDİ BÜTÇEMİ PLANLIYORUM

Gelirimi belirliyor, harcamalarımı planlıyorum!

1. Bütçe planımı hazırlıyorum

Bir ay boyunca kullanabileceğim parayı ve bu parayla karşılayacağım ihtiyaçları düşünerek kendi bütçe planımı oluşturuyorum.

2. Benim bütçe tablom

Bütçe kalemi	Tutarım
Kullanabileceğim toplam para	..... TL
Ulaşım	..... TL
Okul ihtiyaçları	..... TL
Kişisel ihtiyaçlar	..... TL
Diğer planlı harcamalar	..... TL
Toplam giderim	..... TL
Birikim için ayırdığım	..... TL

Toplam gelir – Toplam gider = Kalan para

Kalan paranın tamamını birikim olarak ayırabilir veya bir kısmını sonraki ihtiyaçlar için bırakabilirim.

3. Bütçe hedefim

Birikim yapmak istediğim hedef: .....

Bu hedef için ayıracağım para: ..... TL

Hedefime ulaşmak için yapacağım şey: .....

4. Planımı kontrol ediyorum

- ☐ Kullanabileceğim parayı belirledim.
- ☐ Harcamalarımı önceliklerine göre planladım.
- ☐ Toplam giderimi hesapladım.
- ☐ Birikim için para ayırmayı düşündüm.
- ☐ Planımın bütçeme uygun olup olmadığını kontrol ettim.

5. Bütçem hakkında düşünüyorum

Hazırladığım bütçe planı ihtiyaçlarımı karşılamama nasıl yardımcı olacak?

.....

.....

.....

.....

.....

21. EKONOMİ BİLGİLERİMİ PEKİŞTİRİYORUM

Öğrendiklerimi etkinliklerle keşfediyorum!

1. Etkinlik – İhtiyaç mı, istek mi?

Aşağıdaki örneklerin yanına uygun kutucuğu işaretle.

Örnek	İhtiyaç	İstek
Soğuk havada giyilecek mont	☐	☐
Koleksiyon için yeni oyuncak	☐	☐
Evde bulunmayan temel gıda	☐	☐
Mevcut bisikletin yanına ikinci bisiklet	☐	☐
Okul için gerekli defter	☐	☐

2. Etkinlik – Gelir mi, gider mi?

Aşağıdaki kelimeleri doğru başlıkların altına yaz.

Maaş • Elektrik faturası • Emekli aylığı
Ulaşım ücreti • Tarım geliri • Kira ödemesi

GELİR	GİDER
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

3. Etkinlik – Üretim, dağıtım, tüketim

Aşağıdaki olayların karşısına uygun kavramı yaz.

1. Çiftçinin buğday yetiştirmesi: .....
2. Kamyonun ürünleri markete taşıması: .....
3. Ailenin marketten ekmek satın alması: .....
4. Fırıncının ekmek yapması: .....

4. Etkinlik – İsrafı önle!

Aşağıdaki davranışlardan tasarruflu olanların yanına ✓, israfa neden olanların yanına ✗ koy.

- ◯ Kullanılmayan lambaları söndürmek.
- ◯ Yiyebileceğimizden fazla yemek almak.
- ◯ Kâğıdın iki yüzünü de kullanmak.
- ◯ Musluğu gereksiz yere açık bırakmak.

5. Etkinlik – Düşün ve tamamla

1. Bütçe hazırlamak önemlidir çünkü .....
2. Bilinçli tüketici .....
3. Yerli üretime destek olmak .....

Bütçemi Hesaplıyorum

5. Sınıf Sosyal Bilgiler – SB.5.5.2

1. Etkinlik: Aile Bütçesini İnceliyorum

Bir ailenin aylık bütçesi aşağıdaki gibidir.

Aylık Gelir: 30.000 TL

Gider Türü	Tutar
Mutfak Harcamaları	8.000 TL
Elektrik, Su ve Doğal Gaz	3.000 TL
Ulaşım	2.000 TL
Eğitim ve Sağlık	4.000 TL
Diğer İhtiyaçlar	5.000 TL

1. Ailenin toplam gideri kaç TL'dir?
2. Ailenin gelirinden giderleri çıkarıldığında kaç TL kalır?
3. Aile kalan paranın bir bölümünü birikim olarak ayırmak isterse neden planlamalıdır?

2. Etkinlik: Hesapla ve Bul

Zeynep'in elinde 400 TL vardır.

Alışveriş Listesi

- Kitap: 120 TL
- Kırtasiye Malzemesi: 80 TL
- Ulaşım: 50 TL

1. Zeynep'in toplam harcaması kaç TL'dir?
2. Harcamalarından sonra kaç TL'si kalır?
3. Kalan parasının 100 TL'sini biriktirirse elinde harcanabilir kaç TL kalır?

3. Etkinlik: Doğru mu, Yanlış mı?

Aşağıdaki cümlelerin yanına D (Doğru) veya Y (Yanlış) yazınız.

1. Bütçe hazırlarken gelirlerimizi ve giderlerimizi dikkate almalıyız. ☐
2. Gelirimizden fazla harcama yapmak bütçe açığına neden olabilir. ☐
3. Birikim yapmak için bütün ihtiyaçlarımızdan vazgeçmeliyiz. ☐
4. Alışveriş öncesinde ihtiyaçlarımızı belirlemek planlı davranmamıza yardımcı olur. ☐
5. Kalan paramızı gelecekteki ihtiyaçlarımız için değerlendirebiliriz. ☐

4. Düşün ve Yorumla

"Bu ay paramın tamamını harcamak yerine bir bölümünü gelecekteki bir ihtiyacım için ayıracağım."

Ayşe'nin bu sözünden yola çıkarak sence Ayşe neden böyle bir karar vermiş olabilir?

.....

.....

.....

Planlı harca, bilinçli tüket, geleceğini düşün!

23. KENDİ EKONOMİK KARARLARIMI VERİYORUM

Akıllı kararlar, güçlü bir gelecek demektir!

1. Etkinlik: Bu Durumda Ne Yapardın?

A – Alışveriş Kararı

Ahmet'in 250 TL'si vardır. Okul çantası eskimiş ve fermuarı bozulmuştur. Beğendiği yeni bir oyuncak da 230 TL'dir.

Ahmet nasıl bir karar vermelidir? Neden?

.....

.....

B – Tasarruf Kararı

Ayşe, odasından çıkarken lambayı açık bırakmış ve dişlerini fırçalarken musluğu açık tutmuştur.

Ayşe hangi davranışlarını değiştirmelidir? İki öneri yaz.

1. .....
2. .....

C – Tüketim Kararı

Zeynep'in evinde kullanılabilir durumdaki bazı defterlerin boş sayfaları kalmıştır. Yeni defter almadan önce bunları değerlendirebilir.

Zeynep bu davranışıyla hangi kaynakları korumuş olur?

.....

.....

2. Etkinlik: Ekonomik Karar Ağacı

Bir ürün satın almadan önce ne yapmalıyım?

- Gerçekten ihtiyacım var mı?
- Bütçeme uygun mu?
- Farklı seçenekleri karşılaştırdım mı?
- Daha sonra kullanabileceğim bir ürünüm var mı?

Düşünerek karar ver, kaynaklarını bilinçli kullan!

3. Etkinlik: Benim Tasarruf Hedefim

Biriktirmek istediğim şey: .....

Bu hedefi isteme nedenim: .....

.....

Birikim yapmak için yapabileceklerim:

1. .....
2. .....
3. .....

4. Kendimi Değerlendiriyorum

Aşağıdaki ifadeleri okuyup, uygun kutucuğu işaretle.

- ☆ İhtiyaç ve isteklerimi ayırt edebilirim. ☐
- ☆ Gelir ve gider kavramlarını açıklayabilirim. ☐
- ☆ Basit bir bütçe hazırlayabilirim. ☐
- ☆ Alışverişte bilinçli karar verebilirim. ☐
- ☆ Tasarrufun önemini açıklayabilirim. ☐

Bilinçli tüketici, geleceğini düşünerek karar verir.

1 Bir öğrenci, elindeki parayla okul için gerekli defteri almak veya yeni bir oyuncak satın almak arasında karar verecektir.

Bu öğrencinin öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapması daha doğru olur?

A)	En pahalı ürünü seçmek
B)	İhtiyacını belirleyerek karar vermek
C)	Bütün parasını harcamak
D)	Arkadaşının aldığı ürünü almak

2 Bir ailenin aylık geliri 25.000 TL, aylık giderleri ise 22.000 TL'dir.

Buna göre ailenin gelirinden giderleri çıkarıldığında kaç TL kalır?

A)	2.000 TL	B)	2.500 TL
C)	3.000 TL	D)	3.500 TL

3 **Aşağıdakilerden hangisi bilinçli tüketicinin davranışlarından biridir?**

A)	Ürünün fiyatına ve özelliklerine bakmadan satın almak
B)	İhtiyaç duymadığı ürünleri biriktirmek
C)	Alışverişte yalnızca reklamlardan etkilenmek
D)	Ürünün fiyatını, miktarını ve kalitesini karşılaştırmak

4 Bir çiftçi tarlasında buğday yetiştirir. Buğday fabrikada una dönüştürülür ve marketlere ulaştırılır. İnsanlar da marketten un satın alır.

Bu olayda aşağıdakilerden hangisi dağıtım faaliyetidir?

A)	Buğdayın tarlada yetiştirilmesi
B)	Unun marketlere ulaştırılması
C)	Unun fabrikada üretilmesi
D)	Unun evde kullanılması

5 Ayşe, kullanabileceği boş defter sayfaları varken yeni defter almak yerine eski defterini değerlendirmeye karar vermiştir.

Ayşe'nin bu davranışı öncelikle aşağıdakilerden hangisine katkı sağlar?

A)	Kaynakların korunmasına
B)	Gereksiz tüketimin artmasına
C)	Harcamaların çoğalmasına
D)	Ürünlerin daha hızlı tükenmesine

6 Bir aile, alışverişe çıkmadan önce ihtiyaçlarını listelemekte ve gelirine uygun bir harcama planı hazırlamaktadır.

Bu davranışın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A)	Bütün istekleri aynı anda karşılamak
B)	Harcamaları plansız yapmak
C)	Gelir ve giderlerini dengeli yönetmek
D)	Birikim yapmaktan vazgeçmek

Planlı karar, güçlü gelecek!

BÜTÇEMİ PLANLIYORUM!

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER – SB.5.5.2

24. Sayfa Değerlendirme Testi Cevap Anahtarı

Soru	Doğru Cevap
1	B
2	C
3	D
4	B
5	A
6	C

Kendimi Değerlendiriyorum!

- **6 doğru:** Harika! Konuyu çok iyi öğrenmişsin.
- **4–5 doğru:** Çok iyi! Biraz daha tekrar yapabilirsin.
- **2–3 doğru:** Güzel bir başlangıç! Konuları yeniden gözden geçir.
- **0–1 doğru:** Öğrenmeye devam et, başarabilirsin!

Bilgini kullan,
Kaynaklarını koru, geleceğini planla!

Hazırlayan: Engin DEMİRCİ